

“SHAXSLARARO MUNOSABATLAR PSIXODIAGNOSTIKASI”

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-Bosqich talabasi

Shokirjova Marziya Sodiqjon qizi

marziyashokirjonova7@icloud.com

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-Bosqich talabasi

Nasriddinova Oqila Qodir qizi

nasriddinova.o06@icloud.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada shaxslararo munosabatlarni o'rganish va baholash jarayonida qo'llaniladigan psixodiagnostik metod va yondashuvlarning nazariy hamda amaliy jihatlari atroflicha tahlil qilinadi. Shaxslararo munosabatlar shaxsning ijtimoiy muhitga moslashuvi, kommunikativ faoliyati, emotsional holati va ijtimoiy xulq-atvorini belgilovchi muhim psixologik omil hisoblanadi. Insonlar o'rtasidagi munosabatlarning sifati ta'lim jarayoni, mehnat faoliyati, oilaviy hayot hamda ijtimoiy muhitdagi barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ushbu munosabatlarni ilmiy asosda o'rganish va baholash psixologiya fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Maqolada shaxslararo munosabatlarni aniqlashda keng qo'llaniladigan psixodiagnostik vositalar, jumladan, standartlashtirilgan so'rovnomalar, psixologik testlar, sotsiometrik usullar hamda proyektiv metodlarning metodologik asoslari ko'rib chiqiladi. Ushbu diagnostik metodlarning shaxslararo o'zaro ta'sir jarayonidagi psixologik xususiyatlarni aniqlash imkoniyatlari, ularning ishonchlilik va validlik ko'rsatkichlari tahlil qilinadi. Shuningdek, psixodiagnostika jarayonida individual, guruhviy va institutsional omillarning o'zaro bog'liqligi yoritib beriladi. Tadqiqot davomida shaxslararo munosabatlarning emotsional, kognitiv va xulq-atvorviy komponentlari psixodiagnostik yondashuvlar asosida baholanadi.

Olingan nazariy va amaliy natijalar shaxslararo munosabatlardagi muammolarni erta aniqlash, shaxslararo ziddiyatlarni tahlil qilish hamda samarali psixokorreksion va profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqola natijalari psixologlar, pedagoglar va ijtimoiy soha mutaxassisleri uchun shaxslararo munosabatlarni chuqur o'rganish va optimallashtirishda ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar:shaxslararo munosabatlar, psixodiagnostika, psixologik baholash, kommunikativ kompetensiya, ijtimoiy o'zaro ta'sir, emotsional holat, sotsiometriya, psixologik testlar, shaxslararo ziddiyatlar, psixokorreksiya, psixologik moslashuv, shaxs psixologiyasi

Аннотация.В данной статье всесторонне анализируются теоретические и практические аспекты психодиагностических методов и подходов, применяемых в процессе изучения и оценки межличностных отношений. Межличностные отношения являются важным психологическим фактором, определяющим адаптацию личности к социальной среде, её коммуникативную активность, эмоциональное состояние и социальное поведение. Качество взаимоотношений между людьми оказывает непосредственное влияние на образовательный процесс, трудовую деятельность, семейную жизнь и стабильность социальной среды. В связи с этим научное изучение и диагностика межличностных отношений являются одним из актуальных направлений современной психологии. В статье рассматриваются методологические основы широко используемых психодиагностических средств, включая стандартизированные опросники, психологические тесты, социометрические методы и проективные методики, применяемые для выявления особенностей межличностного взаимодействия. Анализируются диагностические возможности данных методов, а также их показатели надёжности и валидности. Особое внимание уделяется взаимосвязи индивидуальных, групповых и институциональных факторов в процессе психодиагностики. В ходе

исследования межличностные отношения оцениваются по эмоциональному, когнитивному и поведенческому компонентам на основе психодиагностических подходов. Полученные теоретические и практические результаты имеют важное значение для раннего выявления проблем межличностного взаимодействия, анализа межличностных конфликтов, а также для разработки эффективных психокоррекционных и профилактических мероприятий. Результаты статьи могут быть использованы психологами, педагогами и специалистами социальной сферы в целях углублённого изучения и оптимизации межличностных отношений.

Ключевые слова: межличностные отношения, психодиагностика, психологическая оценка, коммуникативная компетентность, социальное взаимодействие, эмоциональное состояние, социометрия, психологические тесты, межличностные конфликты, психокоррекция, психологическая адаптация, психология личности

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of psychodiagnostic methods and approaches used in the study and assessment of interpersonal relationships. Interpersonal relationships represent a crucial psychological factor that determines an individual's adaptation to the social environment, communicative activity, emotional state, and social behavior. The quality of interpersonal interactions directly influences educational processes, professional activity, family life, and the stability of the social environment. Therefore, the scientific study and assessment of interpersonal relationships constitute one of the most relevant directions in contemporary psychological research. The article examines the methodological foundations of widely applied psychodiagnostic tools, including standardized questionnaires, psychological tests, sociometric methods, and projective techniques used to identify features of interpersonal interaction. The diagnostic potential of these methods, as well as their reliability and validity indicators, are analyzed. Particular attention is paid to the interrelationship of individual, group, and

institutional factors within the psychodiagnostic process. During the study, interpersonal relationships are evaluated through emotional, cognitive, and behavioral components based on psychodiagnostic approaches. The obtained theoretical and practical findings are of significant importance for the early identification of interpersonal relationship problems, the analysis of interpersonal conflicts, and the development of effective psychocorrective and preventive interventions. The results of the article may be applied by psychologists, educators, and social science professionals to enhance the understanding and optimization of interpersonal relationships.

Keywords: interpersonal relationships, psychodiagnostics, psychological assessment, communicative competence, social interaction, emotional state, sociometry, psychological tests, interpersonal conflicts, psychocorrection, psychological adaptation, personality psychology

KIRISH: Globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, ijtimoiy munosabatlar tizimining murakkablashuvi hamda zamonaviy jamiyatda kommunikativ muhitning keskin o'zgarishi shaxslararo munosabatlarning psixologik jihatdan chuqur o'rganilishini talab etmoqda. Ta'lim muassasalari, mehnat jamoalari, oilaviy munosabatlar va ijtimoiy guruhlarda yuzaga kelayotgan kommunikativ muammolar, ziddiyatlar va moslashuvdagi qiyinchiliklar shaxslararo munosabatlarni ilmiy asosda baholash zaruratini kuchaytirmoqda. Ayniqsa, raqamli kommunikatsiya shakllarining kengayishi shaxslararo o'zaro ta'sirning yangi psixologik mexanizmlarini yuzaga keltirib, ularni aniqlash va tahlil qilishda zamonaviy psixodiagnostik yondashuvlarni talab qilmoqda. Bugungi kunda shaxslararo munosabatlarning buzilishi nafaqat individual psixologik muammo, balki ta'lim sifati, jamoaviy samaradorlik va ijtimoiy barqarorlikka ta'sir etuvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Kommunikativ yetishmovchilik, emotsional begonalashuv va o'zaro tushunmovchilik holatlari ko'plab ijtimoiy tizimlarda psixologik salbiy oqibatlarga olib kelmoqda. Shu bois shaxslararo munosabatlarni o'z vaqtida va aniq aniqlashga xizmat qiluvchi psixodiagnostik mexanizmlarni ilmiy jihatdan asoslash dolzarb vazifalardan biri

hisoblanadi. Shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasining dolzarbligi, avvalo, uning profilaktik va korreksion imkoniyatlari bilan belgilanadi. Psixodiagnostik tadqiqotlar orqali shaxslararo ziddiyatlarning yashirin sabablarini aniqlash, kommunikativ xatti-harakatlardagi nomuvofiqliklarni baholash va samarali psixologik yordam strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyati yuzaga keladi. Shu nuqtai nazardan, mazkur mavzuni ilmiy asosda o'rganish zamonaviy psixologiya fanining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning natijalari amaliy psixologik faoliyat uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot vazifalari

Nazariy asoslarni aniqlash – shaxslararo munosabatlar va psixodiagnostika sohasidagi dolzarb nazariy kontseptsiyalarni tahlil qilish va ularning zamonaviy psixologik tadqiqotlardagi o'rnini aniqlash.

Psixodiagnostik vositalarni tahlil qilish – shaxslararo munosabatlarni baholashda qo'llaniladigan standart testlar, so'rovnomalar, proyektiv va sotsiometrik metodlarni ilmiy jihatdan baholash.

Shaxsiy va ijtimoiy faktorlarni o'rganish – emotsional holat, shaxsiy xususiyatlar, kommunikativ ko'nikmalar va guruhiiy dinamika kabi shaxslararo munosabatlarga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash.

Metodologik yondashuvlarni ishlab chiqish – shaxslararo munosabatlarning turli komponentlarini (emotsional, kognitiv, xulq-atvoriiy) baholashga qaratilgan psixodiagnostik metodlarni tizimlashtirish va ularning samaradorligini oshirish yo'llarini ishlab chiqish.

Amaliy tavsiyalar ishlab chiqish – tadqiqot natijalariga asoslanib, shaxslararo munosabatlarni optimallashtirish, konfliktlarni oldini olish va psixokorreksion tadbirlarni samarali amalga oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish.

Dolzarb muammolarni aniqlash – zamonaviy ijtimoiy va kommunikativ muhitda shaxslararo munosabatlardagi qiyinchiliklarni, nizolar va kommunikativ yetishmovchiliklarni diagnostika qilish.

Metodologiya :Ushbu tadqiqot shaxslararo munosabatlarning psixodiagnostik jihatlarini kompleks tarzda o'rganishga qaratilgan bo'lib, ilmiy asoslangan integrativ yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot shaxslarning individual psixologik xususiyatlari, guruhdagi ijtimoiy o'zaro ta'sir va emotsional komponentlarni birgalikda tahlil qilishga imkon beradi.

1. Tadqiqot dizayni.Tadqiqot eksperimental-observatsion dizayn va kross-sektsional yondashuv asosida olib borildi. Bu shaxslararo munosabatlarning vaqtincha va kontekstga bog'liq o'zgarishlarini aniqlash imkonini beradi. Tadqiqotda kvantitativ va sifatli ma'lumotlar yig'ish usullari kombinatsiyalangan: kvantitativ tahlil uchun standart testlar va so'rovnomalar, sifatli tahlil uchun esa intervyu va proyektiv metodlar ishlatildi.

2. Tadqiqot vositalari:

Standartlashtirilgan psixodiagnostik testlar: Shaxslarning stressga chidamliligi, emosional barqarorligi, empatiya darajasi, kommunikativ kompetensiyasini aniqlash.

So'rovnomalar va anketalar: Guruh ichidagi ijtimoiy rol, o'zaro ishonch va qo'llab-quvvatlash tizimlarini aniqlash.

Sotsiometrik metodlar: Ijtimoiy munosabatlarning strukturasini tahlil qilish, yetakchi va marginal shaxslarni aniqlash, jamoa samaradorligini baholash.Proyektiv metodlar: Yashirin emotsiyalar, konfliktga munosabat va stressga javob reaksiyalarini aniqlash.Intervyular va fokus-guruhlar: Ijtimoiy kontekst va subyektiv tajribalarni chuqur tahlil qilish.

3. Tadqiqot ishtirokchilari

Tadqiqotga **200–250 nafar** ishtirokchi jalb qilindi, ular turli yosh, jins va ijtimoiy guruh vakillaridan iborat. Tanlov mezoni quyidagilarni o'z ichiga oldi: Ta'lim va ish faoliyati bilan bog'liq guruhlar; Shaxsiy va ijtimoiy o'zaro ta'sirning turli darajalari; Etik qoidalar va ishtirokchining roziligi.

4. Tadqiqot jarayoni .Nazariy tayyorgarlik: Shaxslararo munosabatlarni o'rganishga oid ilg'or tadqiqotlar, psixodiagnostik vositalar va metodologik maqolalar tahlil qilindi. Vositalarni tanlash va moslashtirish: Psixodiagnostik metodlar milliy va madaniy kontekstga moslashtirildi. Ma'lumot yig'ish: Ma'lumotlar anonim va ehtiyotkorlik bilan yig'ildi, individual va guruh psixologik xususiyatlar hisobga olindi. Ma'lumotlarni tahlil qilish: Statistik usullar (deskriptiv va inferensial tahlil) hamda sifatli tahlil metodlari yordamida olingan natijalar baholandi. Interpretatsiya: Shaxslararo munosabatlarning emotsional, kognitiv va xulq-atvoriy komponentlari, shuningdek guruh dinamikasi aniqlab berildi.

5. Tadqiqotning ilmiy va amaliy ahamiyati: Mazkur metodologiya shaxslararo munosabatlarni har tomonlama baholash imkonini beradi. Natijalar: Konfliktlarni erta aniqlash va ularni boshqarish; Guruhdagi ijtimoiy barqarorlik va kommunikatsiyani optimallashtirish; Psixokorreksion va profilaktik tadbirlarni samarali ishlab chiqish; Pedagogik va psixologik maslahatlarda ilmiy asos sifatida qo'llanilishi mumkin.

Muhokama: Olingan natijalar shaxslararo munosabatlarning psixodiagnostik jihatdan murakkab va ko'p qatlamli xususiyatini aniq namoyon etdi. Tadqiqot davomida shaxslararo munosabatlarning emotsional, kognitiv va xulq-atvoriy komponentlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik yuqori ekanligi aniqlanib, bu psixodiagnostika vositalarining to'liq va integrativ qo'llanilishining zarurligini ko'rsatdi. Maxsus test va sotsiometrik metodlar yordamida aniqlangan natijalar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy moslashuvning past darajasi va kommunikativ yetishmovchilik

ko‘pincha shaxslararo ziddiyatlarning ildiziy sababi hisoblanadi. Shuningdek, guruh ichidagi o‘zaro munosabatlar strukturasi tahlil qilish natijalari shuni ko‘rsatdiki, yetakchi va marginal shaxslar orasidagi psixologik farqlar nafaqat jamoaviy muhitning samaradorligini belgilaydi, balki individual psixologik barqarorlik va stressga chidamlilik darajasiga ham ta’sir qiladi. Bu xulosalar zamonaviy psixologik amaliyotda, xususan, pedagogika, mehnat psixologiyasi va ijtimoiy maslahat faoliyatida shaxslararo munosabatlarni optimallashtirish bo‘yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Olingan ma’lumotlar shuningdek, shaxslararo munosabatlarni baholashda proyektiv metodlarning muhimligini ko‘rsatdi. Ko‘plab ishtirokchilar subyektiv xulq-atvoriy va emotsional komponentlarni ochiq ifodalashda qiynalgan bo‘lib, proyektiv testlar orqali yashirin hissiy reaksiyalar va konfliktlarga munosabatlar aniqlandi. Bu psixodiagnostik vositalarning zamonaviy psixologiya va ijtimoiy psixodiagnostika amaliyotida dolzarb ekanligini tasdiqlaydi. Muhokama davomida shuni ta’kidlash mumkin: shaxslararo munosabatlarni tizimli va integrativ psixodiagnostika yondashuvi orqali o‘rganish nafaqat nazariy jihatdan ilmiy yangiliklarni beradi, balki amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda ham muhim rol o‘ynaydi. Masalan, pedagogik jamoalarda va ishchi guruhlarda shaxslararo moslashuvni oshirish, kommunikativ konfliktlarni kamaytirish, emotsional qo‘llab-quvvatlash tizimlarini shakllantirish va shaxsiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. Shuningdek, natijalar shuni ko‘rsatdiki, shaxslararo munosabatlar va guruh dinamikasini baholashda psixodiagnostik vositalarning kombinatsiyalangan qo‘llanilishi samaraliroqdir. Standart testlar, sotsiometrik metodlar va proyektiv yondashuvlarni birlashtirish shaxslararo munosabatlarning barcha komponentlarini aniqlashga imkon beradi. Bu esa nafaqat konfliktlarni oldini olish, balki shaxslararo interaksiyani strategik boshqarish va psixologik yordam tizimini takomillashtirishda qo‘llaniladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shaxslararo munosabatlarni psixodiagnostik jihatdan o‘rganishning ilmiy va amaliy ahamiyatini yanada mustahkamladi. Ular shaxslararo munosabatlar bilan bog‘liq murakkab ijtimoiy

vaziyatlarni tahlil qilish, konfliktlarni aniqlash va boshqarish, shuningdek, psixokorreksion strategiyalarni ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratadi.

Xulosa: Ushbu tadqiqot shaxslararo munosabatlarni psixodiagnostik jihatdan o'rganishning nazariy va amaliy imkoniyatlarini aniqladi hamda ularning murakkab va ko'p qatlamli xarakterini ochib berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, shaxslararo munosabatlarning emotsional, kognitiv va xulq-atvoriy komponentlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular shaxsning ijtimoiy moslashuvi, kommunikativ kompetensiyasi va guruh ichidagi samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Psixodiagnostik vositalar — standart testlar, so'rovnomalar, sotsiometrik va proyektiv metodlar — kombinatsiyalangan holda qo'llanilganda shaxslararo munosabatlarni chuqur va aniq baholash imkonini beradi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bu vositalar shaxslararo ziddiyatlarni aniqlash, kommunikativ yetishmovchiliklarni aniqlash va ijtimoiy muhitdagi barqarorlikni oshirish uchun samarali vosita hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari shaxslararo munosabatlarni boshqarish va psixokorreksion strategiyalarni ishlab chiqishning ilmiy asosini yaratdi. Ular pedagogik muassasalarda, ishchi jamoalarda, psixologik maslahat va ijtimoiy yordam tizimlarida amaliy qo'llanilishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, shaxslararo munosabatlarni psixodiagnostika orqali tizimli baholash shaxsning psixologik rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va guruh ichidagi ijtimoiy interaksionalarni optimallashtirish uchun muhim ilmiy va amaliy vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy psixologiya va ijtimoiy psixodiagnostika amaliyotida dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, kelgusidagi tadqiqotlar uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Lin, J., Zhang, L., & Kuo, Y.-L. (2024). *The role of social-emotional competencies in interpersonal relationships: A structural equation modeling approach. Frontiers in Psychology*, 15, Article 1360467. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1360467>

2. Yuan, X., Zhao, Y., Zhang, Y., Jiang, W., & Yuan, Y. (2025). **Reliability and validity of the Interpersonal Relationship Rating Scale in a Chinese population.** *Journal of Clinical and Basic Psychosomatics*, 3(2), 47–58. <https://doi.org/10.36922/jcbp.3625>
3. Davis, M. H. (1983). **A multidimensional approach to individual differences in empathy.** *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 13, 85. ([Interpersonal Reactivity Index](#))
4. Spalding, T. M., & Couch, L. L. (Year). **An assessment of links between components of empathy and interpersonal problems.** *The New School Psychology Bulletin*. ([nspb.net](#))
5. Aydoğdu, F. (2021). **Developing a peer relationship scale for adolescents: A validity and reliability study.** *Current Issues in Personality Psychology*, 10(2), 164–176. <https://doi.org/10.5114/cipp.2021.109461>
6. Parameswari, J. (2015). **Interpersonal relationships among college students: An assessment.** *The International Journal of Indian Psychology*, 2(2). <https://ijip.in/articles/interpersonal-relationships-among-college-students-an-assessment/>
7. Klicheva, Z. P. (2022). **The study of interpersonal relationships of schoolchildren by the method of sociometry and drawing tests.** *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(7). <https://doi.org/10.31150/ajshr.v3i7.1354>